

Lattialankuista ikoneiksi

Maaliskuussa 2012 Valamon luostarissa koettiin suuri järkytys, kun vanha päärakennus kärsi suuria vaurioita tulipalossa. Museovirasto ja ELY-keskus eivät aluksi puoltaneet rakennuksen purkamista, mutta lopulta purkutyöt käynnistyivät.

Teksti Lea Rynänen-Karjalainen

Palaneen rakennuksen keittiön lattialankut säilyivät tulipalossa. Ne eivät päätyneet johonkin toiseen rakennukseen vaan saivat Valamon ja päärakennuksen historiaakin ajatellen hyvin arvokkaan ja tärkeän tehtävän. Ikonimaalauksen opettaja Liisa Holstin kurssilla Valamossa marraskuussa 2022 oppilaat maalasivat lattialankuille ikoneja.

Liisa Holst oli pitänyt vuonna 2021 ikoni-maalaukskurssia Valamossa, ja tällöin hän näki, kun viereisessä luokassa tehtiin maalauskokeiluja lattialankuille. Myös Liisan kursseille osallistuneet oppilaat kävivät katsomassa

kokeiluja ja innostuivat ajatuksesta käyttää lankkuja ikonipohjina. Liisan kurssin päättyessä ryhmän mukaan lähti muutama lattialankusta tehty jakkara.

Ikonien pohjiksi lankut päätyivät siten, että yksi Liisa Holstin oppilaista hankki ensin muutaman lankun keväällä 2021 harjoituslaudaksi. Holst hankki kesällä 2021 kaikille marraskuun 2022 kurssille ilmoittautuneille lankut ja kokeil-lakseen värien toimivuutta lankuille ilman perinteistä lefkas-pohjustusta. Lisäksi hän halusi kokeilla, miten ornamenttien käiver-täminen käsin onnistuisi lankuille.

Syksyn 2021 aikana ryhmä suunnitteli ornamentit ja aiheet. Jokainen oppilas sai valita oman aiheen ja ikoniin tulevan ornamentin. Nämä vaiheet sekä joissakin tapauksissa tarvittu ikonilaudan puhdistamisen muun muassa maalinjäänteistä oppilaat tekivät vakio-oppitunneillaan kevään 2022 aikana, jotta syksyllä 2022 Valamon kurssilla oli riittävästi aikaa värien tutkimiseen ja maalaamiseen. Laudat olivat 7 cm paksuja ja kooltaan 35 x 45 cm.

Kuten tiedämme, ikonilaudaksi sopivat parhaiten pihkattomat puut. Liisa Holstin mukaan vaikeinta ikonien työstämisessä ei ollut pohjustamattomalle laudalle maalaaminen vaan ornamenttien kaivertaminen pihkaiselle ja kovalle puulle. Kuitenkin vaikein työ koettiin myös hyvin palkitsevaksi.

POHJUSTAMATON IKONILAUTA

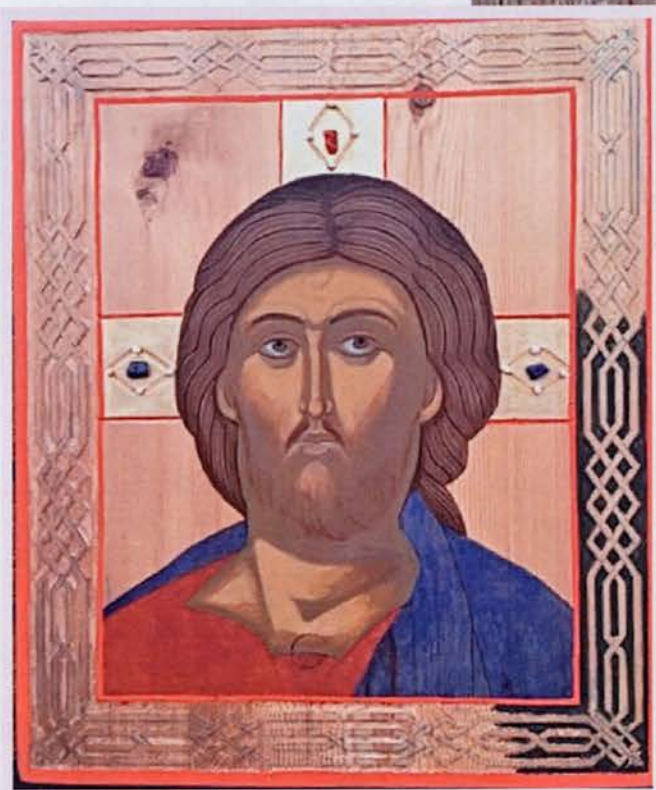
Miksi lankkuihin ei tehty lefkas-pohjustusta? Liisa Holst kertoo olleensa tietoinen, että pohjustamattomalle puulle on maalattu jo hyvin varhain (ikonien materiaaleista katso esim. Ikonimaalari 2/2009). Pohjustuksen jättäminen pois mahdollisti myös sen, että puun paksuus, koko ja ikä määrittivät laudalle tulevan aiheen: Puun vuosikertojen annettiin puhua ja olla sekä määrittellä ikonin aihe. Lisäksi tarkoituksena oli se, ettei ikonia maalata niin sanotusti tukkoon vaan että värit ovat kuultavia, puun syyt ja oksien kohdat saavat olla osa aiheen suunnittelua ja asettelua.

Liisa Holst valitsi oman ikoninsa aiheeksi Erämaan kilvoittelijat pyhittäjä Onufrios Egyptiläisen, pyhittäjä Makarios Roomalaisen ja Pyhittäjä Pietari Athoslaisen. Tämä ikoni oli jo kolmas samasta aiheesta. Holst poisti laudastaan lattiamaalia ja kaiversi laudan syvennyksen 1,2 cm syväksi lisäämään vaikutelmaa pyhittäjien olemisesta ikään kuin luolassa.

Liisa Holst on käyttänyt lautapuun elämää ja rakennetta ikonissaan hyvin vaikuttavasti. Työ oli alkanut ornamenttien kaivertamisella ja värimaailman suunnittelulla. Hän oli myös miettinyt, kuinka paljon hän jättäisi puuta näkyviin vai laseeraisiko ohuesti väriä.

Johannes Kastaja, tekijä Susanne Kokki

Kristus, tekijä Asta Jormalainen

Pyhittäjät-ikoni sekä sivun 20 Pyhittäjät ja jakkara, tekijänä Liisa Holst.

Piirtäessään kolmea pyhittäjää laudalle Liisa huomasi, miten puun ydinosa muodosti lehtipuun ja sen lehvästön ja miten ikonin alareunassa ornamentin reunan ja syvennyksen välissä levisi puun juuristo. Puun rungossa näkyi tummemmassa osassa käärmeen muotoinen hahmo. Puun "ilmestytyä" ikoniin Pietari Athoslainen sai poistua ikonista keskeltä kahden muun pyhittäjän jäädessä ikoniin, pyhittäjä Onufrios puun vasemmalle ja pyhittäjä Makarios oikealle puolelle. Lankkupuun ytimestä tuli hyvin keskeinen osa koko ikonia – sekä puuna mutta myös sädekehissä ja ornamenteissa. Holstin mukaan puu ilmentää rouheudellaan kilvoittelijoiden elämää erämaassa. Pyhittäjä Onufrioksen elämänkerrassa mainitaankin luolan lähellä ollut puu.

"Älä pelkää, Onufrios, minä olen Jumalan enkeli, ja Jumala on käskenyt minun varjella sinua aina syntymästäsi viimeiseen hengenvetoosi saakka." Enkeli johdatti hänet juutalaissyntyisen Hermas-nimisen erakon luo. Tämä selitti hänelle muutaman päivän ajan erakkoelämän periaatteita ja johdatti hänet sitten neljän vuorokauden vaelluksen jälkeen pieneen luolaan, jonka lähellä oli palmupuun ja lähde."

Lukuvinkkejä:

Ikonimaalari 2/2009 Teemana ikonien materiaalit

<https://ort.fi/pyhittaja-onufrios-egyptilainen>

<https://ort.fi/pyhittaja-makarios-roomalainen>

Kuvat: Liisa Holst